

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ РИНКОВИМ ВІДНОСИНАМ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ФОРМУВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЦІН НА ВУГІЛЬНУ ПРОДУКЦІЮ

КОСТЮК І.С., НЕГРІЙ Т.О.
ДонНТУ

Проведено аналіз існуючих методик по визначенню оптових цін на вугільну продукцію, що враховують якісні показники корисної копалини й обґрунтована необхідність розробки методики розрахунку прогнозованих цін з обліком, як якісних показників, так і технологічних факторів.

Процес переходу вугільної галузі України до ринкових відносин істотно затягується. Це викликано тим, що споконвічно ця галузь була планово-збитковою і до дійсного часу в ній ще не сформовані умови для регулювання відносин між виробниками вугільної продукції на основі жорстокої конкурентної боротьби. Відсутність конкуренції формує договірні ціни на вугільну продукцію не тільки під впливом попиту та пропозиції, але також під впливом державних дотацій і митної політики.

Таке ціноутворення найчастіше є нераціональним і тому приводить до дисбалансу між витратами на виробництво вугілля і його споживчою цінністю, а також не змушує виробників прагнути до зниження виробничих витрат або до поліпшення якості вугільної продукції. Крім того, таке положення справ ускладнює процес планування на вугільних підприємствах і в більшому ступені це загострюється при складанні стратегічних планів розвитку шахт.

Щоб знайти вихід з даної ситуації деякими вченими починаються спроби упорядкувати ціноутворення на вугільну продукцію. Так, у даний час існує ряд методик по визначенню оптових цін на вугільну продукцію [1, 2, 3], що враховує її якісні показники.

У цих роботах при визначенні оптових цін на різні марки вугілля враховуються такі якісні показники як зольність, зміст сірки, вологість і сортність вугілля.

По напрямку використання методика формування цін, розроблена ДонВУГІ [1]. В методиці приведений розрахунок по визначенню цін на рядове, коксуюче й енергетичне вугілля, на продукти його збагачення, а так само на класифіковане вугілля.

Ціни на рядове коксуюче й енергетичне вугілля визначаються з урахуванням відповідно коефіцієнтів їх технічної й енергетичної цінності, а також середньої зольності, вологості, змісту сірки груп вугілля і встановлених санкцій за цими показниками.

При реалізації віддають перевагу велико-середнім класам вугілля, тому оптові ціни на сортове енергетичне вугілля розраховуються з урахуванням коефіцієнта цінності класів [1] з виразу

$$C_{ji}^c = C_{pi} K_i^c \left[1 + (A_{pj}^\alpha - A_{ij}^\alpha) \alpha + (W_{pj} - W_{ij}) \beta \right], \quad (1)$$

де C_{pi} — оптова ціна 1 т рядового вугілля j -ї марки, грош.од./т;

K_i^c — коефіцієнт цінності i -го сорту, част.од.;

A_{pj}^α і A_{ij}^α — зольність відповідно рядового вугілля й i -го сорту j -ої марки вугілля, %;

W_{pj} і W_{ij} — вологість відповідно рядового вугілля й i -го сорту j -ої марки вугілля, %;

α , β — розміри санкцій до продукції, у якої параметри якості перевищують припустимі норми по золі і волозі, част.од.

Усі розрахунки приводять до визначення середньої оптової ціни в цілому по галузі. У них враховується середня собівартість 1 т вугілля в цілому по галузі, у той час як реальна собівартість по різних вугільних підприємствах у нинішніх ринкових умовах не однакова і може значно відрізняються від середньої.

У методиці [2], запропонованої також співробітниками ДонВУГІ, на відміну від попередньої, при визначенні прогнозних цін на вугільну продукцію не приймаються в розрахунок величина собівартості при видобутку вугілля на збиткових шахтах і розмір держпідтримки.

Розрахунок прогнозних цін на вугільну продукцію ґрунтується на необхідності, коли середні ціни коксового і енергетичного вугілля дорівнює цінам, розрахованим з питомої ваги вугільної складової у вартості відповідно коксу й електроенергії.

У методиці враховуються зольність, вологість і сірчистість готової вугільної продукції (рядового вугілля і концентрату), показник сортності застосовується тільки для концентратів.

Методика, запропонована Н.В.Алишевою [3] позбавлена перерахованих вище недоліків, тому що враховує собівартість продукції по кожному вугільному підприємству, а також можливі державні дотації на невідкладні нестатки. Крім того, у ціні вугілля, що відвантажується споживачеві, враховуються послуги на збагачення і транспортні витрати.

Автором передбачається ціновий коридор, що представляє собою діапазон варіантів обсягу виробництва продукції, що користується попитом (наприклад, очікуваний обсяг при різних організаційно-технічних заходах), а також рекомендований поетапний перехід від середніх цін на всю готову вугільну продукцію до цін по кожному виду. Методика зводиться до визначення верхніх і нижніх рівнів цін виходячи із собівартості, витрат за рахунок прибутку, питомого розміру державної фінансової підтримки і порівнянню їх із середніми цінами, розрахованими

з урахуванням якісних показників, і перебуванню коефіцієнта коректування остаточної ціни. Але цей метод трудомісткий і вимагає гарної оперативної поінформованості кожної шахти про рівні середніх ринкових цін по видах продукції.

Якісні показники в даній методиці, також як і в попередній, застосовуються тільки для визначення ціни 1 т концентрату.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що немаловажний вплив на формування ринкових цін на вугілля має якість корисної копалини, тому, що чим вище якість вугілля, тим по більш високій ціні вугільна продукція реалізується споживачам.

В усіх раніше приведених методиках, якісні показники приймаються як задані (нормативний і фактичні), тому розрахунок прогнозованої ціни виробляється, відштовхуючись від показників, істотний вплив на значення яких роблять такі фактори, як прийнята технологічна схема відпрацьовування пласту, засоби механізації очисної виїмки, засоби транспорту корисної копалини від виїмкової ділянки до стовпа й інші. Однак не завжди збільшення ціни вугільної продукції, викликане його підвищеною якістю, окупає збільшення виробничих витрат зв'язаних із забезпеченням даної якості.

Для обґрунтування цього доводу можна, як приклад, розглянути очисну виїмку вугілля. Так, в умовах відпрацьовування тонких і занадто тонких пластів часто застосовується комбайновий спосіб із присічкою бічних порід, і менш поширена стругова виїмка, що дозволяє відпрацьовувати пласти без неї.

На вибір тієї або іншої технології виїмки вугілля впливають, насамперед, гірничо-геологічні умови шахтного поля. Але навіть при сприятливих умовах для застосування стругової виїмки перевага віддається комбайнові.

Дана обставина порозумівається, насамперед, низьким навантаженням на стругові очисні вибої і деяким ускладненням робіт, незважаючи на те, що якісні показники при даній технології вище. Таким чином, у даному випадку при виборі технології видобутку вугілля в більшому ступені враховуються гірничо-геологічні умови і менш технологічні фактори, а економічні зовсім не враховуються.

На шахті ім. Красіна [4] замість комбайнового комплексу 1КМ103 була прийнята стругова установка СН-75 з гідрофікрванним посадковим кріпленням "Супутник". При цьому зольність вугілля зменшилася в 1,24 рази, а його сортність покращилася в 1,46 рази.

За даними лабораторного аналізу корисної копалини з очисних вибоїв шахти ім. 60-річчя Ленінського комсомолу, у яких працювали механізовані комплекси, обладнані стругами і комбайнами, було встановлено [4] кількісні закономірності зміни сортності і зольності вугілля при різних способах його виїмки, представлені на рис. 1.

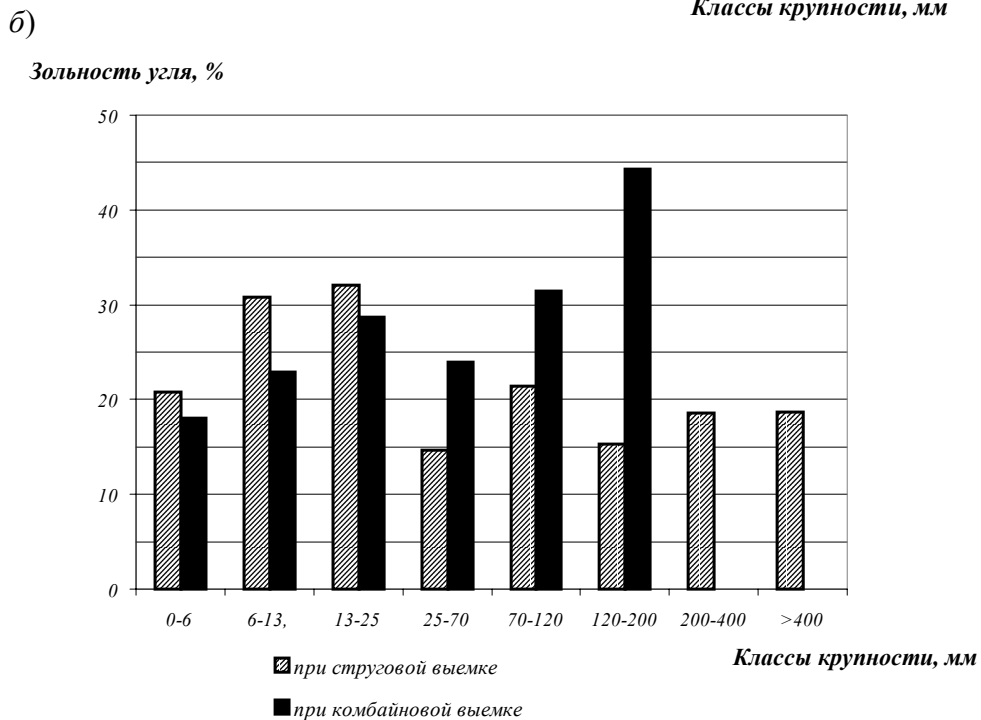
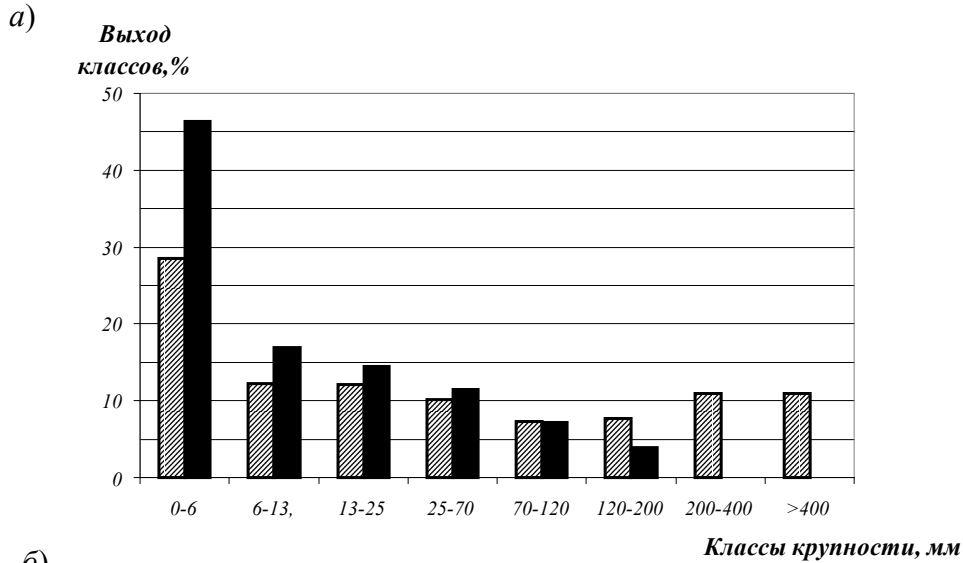

Рисунок — Диаграммы изменения сортности угля (а) и его зольности (б) при различных способах выемки полезного ископаемого

Аналіз приведених залежностей показує, що вихід класів 0–25 мм при струговій виїмці складає 52,9%, у той час як при комбайновій — 69,6%, у тому числі 0–6 мм відповідно 28,5% і 46,3%. Це доводить залежність якості вугільної продукції від застосовуваної технології ведення гірничих робіт.

З усього цього можна зробити висновок, що в даний час виробничники все частіше зіштовхуються з подібним вибором: якої якості вугільну продукцію їм найбільше вигідно добувати, яку технологію для

забезпечення цієї якості найбільше вигідно використовувати? Однак такий вибір не завжди можуть зробити вчені, не говорячи вже про виробників, і тим більше залишається не ясним як планувати рішення цього питання в майбутньому? Основна проблема полягає в тому, що для шахт ще не підготовлені фахівці, що володіють питаннями стратегічного керування підприємствами.

Таким чином, на нашу думку, якість вугілля це один з головних й основних факторів, що може сприяти підвищенню конкурентоздатності виробників вугільної продукції, розвитку і налагодженню ринкових відносин між ними. Однак, для того щоб цей фактор почав працювати і впливати на майбутнє шахт необхідно:

1. Навчальним закладам готувати для шахт фахівців зі стратегічного керування, що змогли б займатися вивченням конкурентного положення кожної конкретної шахти і забезпеченням її конкурентоздатності в майбутньому.
2. Вченим-економістам допомогти виробникам виявити економічні важелі керування технологічними процесами видобутку вугілля, що регулюють його якість.
3. Вченим-економістам розробити механізм ціноутворення вугільної продукції, який би відповідав вимогам ринкових відносин і який би допоміг збалансувати виробничі витрати і споживчу цінність вугільної продукції з урахуванням її якості.

Література

1. Е.Н. Братков, Р.М. Ченакина, Л.Б. Дубицкая Новые оптовые цены на угольную продукцию // Уголь Украины. — 1992. — №10. — С. 35–39.
2. Е.Н. Братков, В.В. Цыкарева Методы определения прогнозных цен на угольную продукцию // Уголь Украины. — 2000. — №1. — С. 11–13.
3. Н.В.Алышева Совершенствование методологии формирования договорных цен на угольную продукцию // Уголь Украины. — 2000. — № 4. — С. 28–31.
4. С.Х.Клорикьян Уменьшение зольности и улучшение сортности угля, добываемого очистными комплексами / Материалы докладов и сообщений специалистов угольной промышленности для обмена опытом по повышению качества добываемого угля комбайновыми очистными комплексами. — М.: — 1990. — 58 с.

Поступила в редакцию 12.01.04